

Obitelj Kukuljević Sakcinski i Ivanec¹

Sonja Poljak

Osnovna škola Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec

SAŽETAK: Obitelj Kukuljević Sakcinski spada među najstarije hrvatske plemićke obitelji koje su kroz povijest obnašale važne dužnosti u državnim, županijskim, gradskim i crkvenim službama. Rad donosi pregled članova obitelji koji su od sredine XIX. st. utjecali na povijest Ivanca te na kulturni i gospodarski razvoj grada i okolice.

Ključne riječi: *obitelj Kukuljević Sakcinski; Ivanec i okolica*

Obitelj Kukuljević Sakcinski

Prvi poznati Kukuljevići na području sjeverozapadne Hrvatske bili su **Ivan II.** (Ivanac; 1661–1730) i **Vuk** (Vinko; 1667–1702), koji su se doselili iz Bribira i nastanili u Međimurju, gdje su obnašali razne funkcije. Vinko je najprije bio župnik u Selnici, a zatim zagrebački kanonik. Ivan II. smatra se začetnikom hrvatske linije Kukuljevića.

Za ivanečki kraj važan je **Vuk** Kukuljević (1706–1751), zagrebački kanonik, rektor bečkoga kolegija, prisjednik Sudbenoga stola i arhidakon za Međimurje. Od obitelji Rattkay kupio je posjede: Jurketinec kraj Varaždina, zemlju u Cerju i dio posjeda u Ivancu. Nakon svoje smrti ta je dobra ostavio svojim nećacima, Baltazaru i Tomi. U narednim godinama obitelj je proširila svoje posjede na području sjeverozapadne Hrvatske, gdje se obitelj stalno nastanila (varaždinska linija).²

¹ Dio teksta iz članka objavljen je u monografiji grada Ivanca pod nazivom *Ivanec kroz stoljeća (1396.–2016.)*

² Iz braka Tome Kukuljevića i Eve Noršić rodila su se dva sina: Antun, nositelj varaždinske linije, i Franjo, nositelj bakarske linije.

Ivanec prije Kukuljevića

Ivanec se prvi put spominje 1396. godine u ispravi koju je stanovnicima Ivanca dao Ivan Paližna mlađi. Sačuvan je samo prijepis isprave koji je 22. veljače 1421. izdao Albert de Negmihal, prior vranski i ban Dalmacije i Hrvatske.

Ivanečko je područje u srednjem vijeku bilo vezano uz ivanovce, sjedište kojih se nalazilo u gradu Pusta Bela. Odlaskom ivanovaca posjedi Bela i Ivanec došli su vlasništvo mađarske obitelji Petheö de Gerse, u vlasništvu koje su ostali do 1738.³ Posjed se nalazio u dugovima te ga je kralj prodao grofu Ladislavu Erdödyju, koji je zajedno sa suprugom Anom Marijom Illeshazy obnovio gospodarstvo i uredio grad. Nakon smrti Ladislava Erdödyja potomci obitelji Petheö de Gerse u ženskoj lozi digli su parnicu za povrat posjeda Bele, Ivanca i Cerja.⁴ Parnica je trajala 54 godine, a okončana je 1817. u korist nasljednika obitelji Petheö de Gerse. Nakon toga posjed je bio podijeljen između 15 obitelji nasljednika, od kojih je jedna bila i obitelj Kukuljević Sakcinski.

Kukuljevići u Ivancu

Povijest Ivanca, u razdoblju od sredine XIX. st., vezana je uz obitelj Kukuljević Sakcinski. Nakon parnice koja je završila u korist obitelji Petheö de Gerse, a zahvaljujući rodbinskim vezama s istom obitelji, dio posjeda dobili su Antun i Franjo Kukuljević.

Franjo (1774–1844) je dobio ivanečku Kanižu, na posjedu koje je podignuo ladanjsku kuriju s gospodarskim zgradama, a **Antun** (1776–1851) zemlju u Ivancu i Cerju koje je povezao s posjedom Jurketinec, koji je već posjedovao. Antun je po struci bio pravnik te je obnašao važne funkcije u Varaždinskoj županiji: bio je veliki sudac te podžupan, a bio je izabran i za zastupnika u Hrvatsko-ugarskom saboru u Požunu. Nakon ženine smrti prodao je sve posjede i povukao se u Tonimir, kuriju koju je sagradio za sebe i sina **Ivana**⁵ iznad Varaždinskih Toplica.

Franju je naslijedio sin **Ladislav** (1815–1896), po struci pravnik, koji je obnašao važne funkcije u županiji i šire: bio je podbilježnik Varaždinske županije, županijski arhivar i veliki sudac te veliki župan Križevačke županije. Nakon očeve smrti naslijedio je posjed ivanečku Kanižu te napustio svoj posao i posvetio se gospodarskom uzdizanju ivanečkoga kraja. Bavio se proizvodnjom žita i uzgojem stoke plemenitih pasmina, osobito plemenitih konja, što je bio i razlog njegova zakupa po-

³ Tada je umro posljednji muški član obitelji Petheö de Gerse, a posjed je došao u ruke kraljeva fiska.

⁴ Obitelj Petheö de Gerse navedene je posjede kupila od Ivana Korvina, a nije ih dobila kraljevom darovnicom tako da pravno gledajući kralj nema pravo raspolaganja tim posjedima.

⁵ Njegov sin Ivan Kukuljević Sakcinski poznati je hrvatski preporoditelj, političar i književnik.

šte.⁶ Postupno je otkupio zemljišta i šume na ivanečkom posjedu od obitelji Dominić, Kanotay i Bedeković, a 1867. godine otkupio je od Marije Šarlay ivanečki grad te se nastanio u Ivancu. Posjedovao je oko 800 rali šuma, oko 100 rali oranica, vinograda, livada i drugih površina, po čemu je bio među najvećim veleposjednicima u Ivancu i okolici. Bio je poznat kao marljiv, ali i autoritativan gospodar koji je sam nadzirao sve radove i poznao svakoga seljaka. Ostala je poznata njegova izjava: »Dobar gospodar je onaj koji ima tri žetve: jednu na polju, drugu u ambaru, treću u ormaru; gospodar koji tako postupa ne može se nikakvo zlo dogoditi.«⁷ Svoju uštedevinu redovito je ulagao u kupnju zemljišta i gradnju nekretnina. Nerijetko je seljacima posuđivao novac bez kamata.⁸

Ladislav je zajedno sa suprugom Josipom Kukuljević, rođenom Šbully, dao urediti grad, koji je time dobio svoj konačni izgled. Uz glavnu prometnicu, s desne strane od Staroga grada prema mostu na Bistrici, dao je izgraditi niz kuća. U to se vrijeme oko crkve i grada formirala urbana jezgra budućega grada Ivanca. Osim u gospodarskom razvoju, Ladislav se istaknuo i kao osnivač Vatrogasnoga i Tamburaškoga društva te Ivanečke gospodarske podružnice.

Potreba za osnivanjem Dobrovoljnoga vatrogasnog društva javila se nakon velikoga požara u Lančiću, koji je u potpunosti uništio nekoliko kuća. Osnivanje Društva potaknuo je veliki župan varaždinski, Radoslav pl. Rubido-Zichy. Pokroviteljem društva postao je grof Ivan Drašković, a predsjednikom Ladislav Kukuljević Sakcinski, koji je za izgradnju vatrogasnoga doma poklonio zemljište i beskatmatno posudio 1000 forinti.

Ladislav Kukuljević Sakcinski brinuo je i o duhovnome životu svojih sumještana: bio je kolator župne crkve sv. Marije Magdalene te je za njezino proširenje i uređivanje darovao 10 000 forinti, koliko je iznosila i državna potpora. Za obitelj je iznad svetišta dao izgraditi i oratorij (koruš) iznad kojega se nalazi grb obitelji Kukuljević Sakcinski, a darovao je i vitraj u svetištu crkve s likom arkandela Rafaela. Njegovom su zaslugom u Ivancu podignute još dvije kapelice – zavjetna kapelica pokojne supruge Josipe Kukuljević, posvećena Blaženoj Djevici Mariji, i druga, posvećena sv. Donatu.

Oporuka koju je ostavio samo je potvrda njegova poštenja, dobrote i brige za svoje seljake. O tome nam svjedoči zaklada kojoj je cilj bila briga o njegovim kmeto-

⁶ Poštanska služba u Ivancu spominje se 1859. (Josip Jelenečki, »Razvoj pošte na širem ivanečkom području«, *Ivanečka škrinjica*, 2005., str. 40.

⁷ Ladislav Šaban, »Povijest ivanečkog grada (II)«, *Ivanečki kalendar*, 1986., str. 93–97; Marijan Kraš, *Ivanec, prilozi povijesti Ivanca do 1940. godine*, Varaždin, 1996., str. 46–49.

⁸ To je bilo vrijeme kada su se seljačke kućne zadruge raspadale, a seoski se posjedi usitnjavali, što je mnoge seljake nagnalo na posuđivanje novca kako bi preživjeli.

vima u selima Kaniža, Gečkovec i Vuglovec te briga o starijima, udovicama i siromašnima. Veći dio svote ostavio je brojnim kulturnim, socijalnim i dobrotvornim ustanovama.

Umro je 1896. godine, a pokopan je na varaždinskome groblju u obiteljskoj grobnici u kojoj je već bila pokopana njegova supruga Josipa. Naslijedio ga je njegov nećak **Božidar** Kukuljević Sakcinski (1861–1927), unuk Antuna Kukuljevića Sakcinskog.⁹

Božidar, suprotno od svojega strica, nije osobito brinuo o gospodarskom razvoju: bio je posvećen političkoj karijeri, a slobodno vrijeme posvećivao je umjetnosti, glazbi i književnosti. Okoliš grada uredio je u stilu engleskoga perivoja, a prostorije grada obogatio je umjetničkim djelima svojega oca Ivana Kukuljevića Sakcinskog.

Živio je u turbulentnom razdoblju hrvatske povijesti, uslijed intenzivne mađarizacije i protumađarskih pokreta, kada na političkom polju dolazi do raslojavanja vodećih političkih stranaka, Narodne stranke i Stranke prava.¹⁰ Godine 1905. formirana je Hrvatsko-srpska koalicija, koja je na izborima 1906. pobijedila dotada vladajuću Narodnu stranku, nakon čega je došlo do sve češćih političkih sukoba između članova Stranke prava i članova Koalicije. Sukobi su bili prisutni i na lokalnoj razini, o čemu svjedoči i događaj na željezničkoj postaji u Ivancu iz 1907. kada je vlak s kotarskim zastupnikom Andrijom Jambrušićem stao na željezničkoj postaji u Ivancu gdje ga je dočekala grupa protivnika i kamenovala vlak, prilikom čega je počinjeno dosta štete na samom vagonu. Nitko od oblasnih vlasti i djelatnika željeznice nije želio reagirati.¹¹

Sam se Božidar uključio u politički život Županije te je na izborima 1908. godine bio izabran za zastupnika u Hrvatskom saboru kao kandidat Stranke prava, a na kasnijim izborima bio je članom Hrvatsko-srpske koalicije.

Božidar je naslijedio veliko imanje u doba kada je došlo do većih promjena i na gospodarskom polju. Napokon su se rješavali zaostali zemljišni odnosi iz vremena feudalizma, kao i pitanja zaostalih kućnih zadruga, te su se stvarali sitni zemljišni posjedi. Nakon Prvoga svjetskog rata, stvaranjem nove države, Države Slovenaca, Hrvata i Srba te Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, došlo je do nove agrarne reforme.

Bez dovoljno znanja, ali i interesa da posjede Kukuljevića prilagodi novim gospodarskim prilikama, gospodarstvo je polako počelo propadati. Naposlijetku je

⁹ Božidar Kukuljević Sakcinski sin je Ivana Kukuljevića Sakcinskog, poznatoga hrvatskog preporoditelja, političara, književnika i znanstvenika.

¹⁰ Narodna stranka podijelila se na Narodnu stranku i Neovisnu narodnu stranku, a Stranka prava na Čistu stranku prava, »frankovce«, te Stranku prava, »domovinaše«.

¹¹ »Zast. Jambrušić na ivanečkom kolodvoru«, *Hrvatske pravice*, Varaždin, 3. VIII. 1907., str. 6; »Starčevićanske skupštine u Višujici i Bednji«, *Hrvatske pravice*, Varaždin, 24. VIII. 1907., str. 3.

imanje zapalo u dugove koje je Božidar nastojao riješiti uzimajući zajmove iz banke, a zatim je polako počeo rasprodavati naslijeđena dobra. U ivanečkoj povijesti ostao je zapamćen kao začetnik planinarstva u Ivancu 1898. godine.¹²

Nakon Božidarove smrti imanje je preuzeo njegov najmlađi sin **Radovan** (1893–1949), koji nije uspio vratiti dug pa je 3/4 ivanečkoga posjeda prepustio šurjaku Josipu Šabanu, suprugu svoje sestre **Ladislave** (rođena 1870-ih), koji je s imanjem preuzeo sve njegove dugove. Vlasnica 1/4 posjeda ostala je **Marina** Kukuljević (1886–1970). Kako bi podmirio dugove, Josip Šaban morao je rasprodati ivanečke posjede, šume i vinograde u Vuglovcu. Nagodbom s Marinom Kukuljević 1938. godine Josipu je ostao grad s parkom i vrtom. Otada je grad postao ljetna rezidencija obitelji Šaban.¹³ Pred Drugi svjetski rat od posjeda Kukuljević ostali su samo Stari grad i perivoj u vlasništvu Josipova sina Ladislava Šabana. Grad je 1943. godine bio spaljen, a nakon rata Ladislav Šaban želio ga je obnoviti, no uvođenjem Zakona o nacionalizaciji ostatci su porušeni 1959. godine, prostor poravnat te je napravljen park.

Danas o postojanju Staroga grada svjedoči arheološki lokalitet koji se postupno istražuje pod okriljem Instituta za arheologiju u Zagrebu.

LITERATURA

- Belaj**, Juraj, *Ivanec kroz stoljeća prošlosti*, Ivanec 2008.
- Belošević**, Stjepan, Županija Varaždinska i slobodni i kraljevski grad Varaždin, Zagreb 1926.
- Janković**, Julije, *Pabirci po povijesti županije varaždinske*, Varaždin 1898.
- Kraš**, Marijan, *Ivanec, prilozi povijesti Ivanca do 1940. godine*, Varaždin 1996.
- Kukuljević Sakcinski**, Ivan, »Priorat vranski sa vitezi templari i hospitalci sv. Ivana u Hrvatskoj«, *Rad žAZU*, knj. 14, 1886., 1–80.
- Poljak**, Sonja, »Povijest Ivanca do kraja Prvog svjetskog rata«, *Ivanec kroz stoljeća (1396.–2016.)*, Ivanec 2017.
- Šaban, Ladislav, »Povijest ivanečkog grada (II. dio)«, *Ivanečki kalendar*, 1986., str. 93–97.
- Šaban, Ladislav, »Povijest starog grada Ivanec (III. dio)«, *Ivanečki kalendar*, 1994., str. 45–52.

IZVORI

spisi Metoda Hrga, Nadbiskupski arhiv u Zagrebu
Spomenica župe Ivanec

¹² Već je 1893. zagrebačko planinarsko društvo na vrhu Ivančice podignulo 14 metara visoku piramidu. Vidi: *Spomenica župe Ivanec I*, str. 34.

¹³ Ladislav Šaban, »Povijest starog grada Ivanec (III. dio)«, *Ivanečki kalendar*, 1994., str. 45–52.

THE KUKULJEVIĆ SAKCINSKI FAMILY AND IVANEC

Sonja Poljak

Ivan Kukuljević Sakcinski Primary School, Ivanec

ABSTRACT: The Kukuljević Sakcinski family is one of the oldest Croatian noble families that have held important positions in state, county, municipal and church services through history. This paper gives an overview of family members who have influenced the history of Ivanec and the cultural and economic development of the city and its surrounding area from the middle of the 19th century.

Keywords: *Kukuljević Sakcinski family; Ivanec and its surrounding area*

Članci su dostupni pod licencijom Creative Commons: Imenovanje-Nekomercijalno (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Sadržaj smijete umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti i prerađivati ga, uz obvezno navođenje autorstva, te ga koristiti samo u nekomercijalne svrhe.